

№ 19 (660)
Май 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Дабрачынны фонд: аб дзейнасці «Любчанскага Замка» ў 2016 годзе –**

стар. 2

☞ **Творчы конкурс: дзеля адлюстравання роднага краю і зберажэння прыроды –**

стар. 5

☞ **Бібліятэка: музей Дугі Струвэ ў Гальшанах –**

стар. 6

Пад час Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі ў Віцебску

Падрабязнасці чытайце на стар. 5

Круглы стол

Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры, Музей гісторыі горада Магілёва, грамадскае аб'яднанне «Рэспубліканскі фонд імя братоў Гарэцкіх», Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі абвешчваюць аб правядзенні круглага стала, прысвечанага пытаннем музеіфікацыі літаратурных мясцінаў.

23 чэрвеня ў рамках юбілейных XXV Міжнародных Гарэцкіх чытанняў «Максім і Гаўрыла Гарэцкія. Жыццё і творчасць», прысвечаных літаратурна-мастацкай і навуковай дзейнасці братоў Гарэцкіх (і ў сувязі з абвешчаннем 2017 года годам навукі) Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры сумесна з Музеям гісторыі горада Магілёва праводзяць круглы стол.

У яго межах плануецца абмеркаванне наступных пытанняў:

- ушанаванне памяці пісьменнікаў;
- догляд літаратурных мясцінаў, уключэнне іх у турыстычныя і экалагічныя маршруты;
- далейшы лёс Літаратурнага музея Максіма Гарэцкага ў в. Мала Багачкаўка Мсціслаўскага раёна;
- стварэнне музея Алеся Адамовіча ў в. Глуша Бабруйскага раёна.

Круглы стол адбудзецца ў Музеі гісторыі горада Магілёва (г. Магілёў, вул. Ленінская, 1А).

У працы круглага стала прымуць удзел прадстаўнікі аргкамітэта канферэнцыі «Гарэцкія чытанні», Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта, Мсціслаўскага раённага выканаўчага камітэта, Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Музея гісторыі горада Магілёва, Мсціслаўскага раённага гісторыка-краязнаўчага музея, грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» і інш.

Паводле інфармацыі арганізатараў

А. Адамовіч каля глушанскай аптэкі з былым камандзірам партызанскай брыгады С. Сыравашыным і Н. Храмельяй (1984 г.)

На тым тыдні...

**18 мая,
да Міжнароднага дня музеяў,**

✓ у Музеі гісторыі беларускага кіно адбыўся перадрэм'ерны паказ новага дакументальнага фільма «Першадрук» студыі «Летапіс» Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм». Аўтар сцэнарыя – Уладзімір Мароз, рэжысёр – Ігар Чышчэня. Прысвечаная адной з самых яркіх асобаў у гісторыі Беларусі – Францыску Скарыну і прымеркаваная да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання, карціна здымалася на тэрыторыі Беларусі, Польшчы, Чэхіі, Расіі.

✓ у Музеі гісторыі беларускага кіно пачала працаваць выстаўка «Фарбы душы» аднайменнага беларускага праекта ў галіне ўжыткавага мастацтва. Сёлета праекту спаўняецца дзесяць гадоў, і ён зноў сабраў у выставачнай зале самых таленавітых майстроў Беларусі, Расіі, Украіны, Прыбалтыкі. Іх працы створаныя ўручную і часцяком у адным экзэмпляры, насычаныя фантазіяй, ювелірай вытанчанасцю і гармоніяй.

«Фарбы душы» – гэта не толькі аксесуары, але і адзенне, створанае дызайнерамі з ужываннем мастацкіх тэхнікаў, дэкаратыўных элементаў. Сёлета дызайн адзення прадстаўляюць мастакі-мадэльеры Надзея Хімдзіят і Ганна Строцава. А 20 мая, пад час акцыі «Ноч музеяў – 2017», можна было ўбачыць новую аўтарскую калекцыю Наталлі Корж «Шанхайскі экспрэс», якая будзе прадстаўленая на чарговым Тыдні беларускай моды.

✓ у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адкрылася мастацкая выстаўка Фёдара Кісялёва «У глыбінях зямлі нашых душ карані...». На ёй прадстаўлены акварэльны жывапіс – у гэтых працах лірычнае песна

звязалася з рамантычным гучаннем. Тэма Радзімы, краявіды з помнікамі даўніны, дыханне часу, на задумку аўтара, знойдуць цікавасць у наведнікаў музея.

Серыя «Пасожская балада» прысвечаная пісьменнікам Пасожжа – Віктару Карамазаву, Аляксею Пысіну, Міхасю Стральцову. Мастацкі цыкл «З глыбінь мінулага» дае магчымасць узгадаць імя Адама Міцкевіча, серыя «У краі азёрным» уключае твор «Бычкі. На радзіме В. Быкава», а серыя «Шлях да паэта» прысвечана класіку беларускай літаратуры Янку Купалу і тым мясцінам, дзе жыў паэт.

✓ 19 мая ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «У. Караткевіч “Дзікае паляванне караля Стаха”» з цыкла «Літаратура ў мастацтве». Гэтая экспазіцыя распачынае цыкл выставак, прысвечаных найбольш вядомым творам нашай літаратуры, кнігам, на якіх выхавана не адно пакаленне беларусаў і якія з'яўляюцца нашай візітоўкай у сусветнай культурнай прасторы.

«Дзікае паляванне караля Стаха» – шэдэўр прыгодніцкай літаратуры з рысамі інтэлектуальнага дэтэктыва. Да таго ж у ім на прыкладзе лёсу канкрэтных асобаў па-мастацку выразна і ў адпаведнасці з гістарычнай праўдай паказаны наш народ і край на злome эпохаў.

Над ілюстрацыямі да «Дзікага палявання...» працавалі выбітныя мастакі Арлен Кашкурэвіч, Міхась Басальга, Юрый Якавенка (апошні – да выдання Беларускага фонду культуры на чатырох мовах).

✓ 19 мая ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі «Палац мастацтваў» у Мінску адбылася ўрачыстая цырымонія ўзнагароджання лаўрэатаў конкурсу «Нацыянальная прэмія ў галіне выяўленчага мастацтва».

Мой род – мая радзіма

Экспанаты, якія прайшлі праз сэрца

Маё творчае супрацоўніцтва з беларускімі перыядычнымі выданнямі доўжыцца амаль трыццаць гадоў. Прыгадаю 1989 год, калі я толькі прыйшла працаваць у музей. Пашчасціла адправіцца ў пошукавую экспедыцыю па раёне разам з навукоўцамі і пісьменнікам Эдуардам Карніловічам. Заўважыўшы маю цікавасць да гэтай справы, ён паспеў даць некалькі каштоўных парадаў, якія я час ад часу ўспамінала, чытаючы яго кнігі.

Памятаю свае першыя артыкулы ў раённай газеце, што з'явіліся ў выніку карпатлівай пошукавай працы, сустрэчаў са шматлікімі людзьмі, працы ў архівах і Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Я ніколі не думала пра каштоўнасць такой працы, проста мне было цікава знаходзіць нешта новае і пісаць пра гэта. Пазней, калі пачала выступаць на навуковых канферэнцыях, друкавацца ў агульнанацыянальных выданнях, заўважыла цікавасць вядомых навукоўцаў да маіх матэрыялаў і ўсвядоміла, што займаюся важнай справай, раблю свой унёсак у захаванне гісторыка-культурнай спадчыны Бацькаўшчыны. Я ганаруся, што мне ўдалося вярнуць для беларускай культуры імёны некаторых нашых землякоў, якіх не ведалі на радзіме.

За час працы ў музеі мне пашчасціла сустрэцца з многімі вядомымі вучонымі, артыстамі, пісьменнікамі, мастакамі, іншымі творчымі людзьмі, якім я прысвяціла цыклы выставак і артыкулаў; для нашых гасцей спявалі салісты оперы Антаніна Гіль і Аляксандр Кеда, чытаў свае вершы артыст Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Якуба Коласа Пятро Ламан, іграў артыст Марыінскага тэатра Васіль Жучэнка, распавядала пра свае спартыўныя дасягненні чэмпіёнка Еўропы Тамара Шыманская, адкрывалі таямніцы прыгажосці таленавітыя мастакі, дзяліліся дасягненнямі беларускія навукоўцы.

А колькі ўнікальных фотаздымкаў было знойдзена за гэты час і ўпершыню надрукавана на старонках перыядычных выданняў і кніг! Творчы праект «Стары фотаздымак» завяршыўся выпускам маёй чарговай кнігі, дэпюю прадмову да якой напісаў прафесар Аляксей Пяткевіч.

Шмат матэрыялаў, напісаных мною, змешчана ў гісторыка-дакументальнай хроніцы Карэліцкага раёна «Памяць», у навуковых зборніках, а вельмі многія дакументы і фотаздымкі ляглі ў аснову экспазіцыі Карэліцкага раённага краязнаўчага музея «Зямля і людзі», дзеля стварэння якой 20 гадоў таму я прыклала шмат сілаў і намаганняў. І хаця маральна яна не састарэла і сёння яшчэ падабаецца наведнікам, але час патрабуе абнаўлення. Спадзяюся, што сярод тых, хто прыйшоў мне на змену, знойдуцца фанаты сваёй справы, якія здолеюць стварыць новую экспазіцыю, улічаць рэаліі часу.

Колькі разоў у цяжкія моманты жыцця я шукала сілаў і натхнення ў залах музея, дзе памяць, як кінастужка, пракручвала важныя для мяне падзеі, звязаныя з гісторыяй, вандроўкамі і сустрэчамі.

Святлана КОШУР,
г. Карэлічы

В. Іпатава, С. Кошур, А. Петрушкевіч, А. Гаркуша (Гіль),
Л. Жучэнка на прэзентацыі кнігі С. Кошур
«Зямля карэліцкая і яе славуны людзі», 2009 г.

Ад рэдакцыі. Гэткімі словамі заканчваецца кніга С. Кошур «Залатая падкова Свіцязі», пра якую мы распавялі ў мінулым нумары. Чытачы і ўсе сябры «Краязнаўчай газеты» маюць магчымасць сустрэцца з даследчыцай Карэліччыны, музейным работнікам на чарговай краязнаўчай імпрэзе. З першых вуснаў пачуецца пра цікавосткі зямлі, якая ўзгадала Ігната Дамейку, Яна Булгака, Мікалая Нагорнага, Пятра Конюха, Барыса Кіта, зямлі, маёнтакі якой сталі прататыпамі сядзібаў у знакамітай паэме «Пан Тадэвуш». Беларускі фонд культуры і Святлана Андрэеўна запрашаюць 1 чэрвеня ў Літаратурны музей Максіма Багдановіча (Мінск, вуліца М. Багдановіча, 7а). Сустрэча пачнецца а 15-й гадзіне.

Дабрачынны фонд «Любчанскі замак»

Справаздача аб дзейнасці Дабрачыннага фонду
«Любчанскі замак» за 2016 год,

зацверджаная Апякунскай радай і Кіраўніцтвам фонду

Дырэктар фонду «Любчанскі замак» –
Іван Антонавіч Пячынскі

1. Колькасць заснавальнікаў фонду
1 чалавек.
2. Кошт маёмасці (чыстыя актывы) складае
1295,9 тыс. руб.
У тым ліку:
– маёмасць і сродкі, перададзеныя заснавальнікам
11,7 тыс. руб.;
– абавязкі дырэктара выконваюцца заснавальнікам
дабрачынна на пастаяннай аснове, які для дзейнасці
фонду прадаставіў офіс і аўтатранспарт
адсутнічаюць;
– паступленні ад праведзеных мерапрыемстваў
адсутнічаюць;
– прыбыткі ад прадпрыемальніцкай дзейнасці
340,2 тыс. руб.;
– грашовыя паступленні
2,1 тыс. руб.;
887,4 тыс. руб.
3. Расходы (усяго за 14 гадоў дзейнасці фондам
было засвоена)
1275,0 тыс. руб.
4. Унітарныя прадпрыемствы, гаспадарчыя таварыствы не ствараліся, і ўдзелу ў дзейнасці такіх юрыдычных асобаў фонд не прымаў.

Справаздача зацверджаная на сумесным сходзе Апякунскай рады і Кіраўніцтва фонду
05 мая 2017 г.

Даведка

Справаздача дзейнасці фонду за 2016 г. адбылася 05.05.2017 г. Трэба адзначыць, што памяшканне для сходу ўжо чатырнаццаты год запар нам прадастаўляе добрачынна Нацыянальны мастацкі музей. Разглядаліся пытанні фінансавай і гаспадарчай дзейнасці, выкананне плана працаў. Апякунская рада і праўленне ўхвалілі дзейнасць фонду за 2016 г., зацвердзілі справаздачу аб гаспадарчай дзейнасці, бухгалтарскі баланс і план працаў праўлення фонду на 2017 г.

Адзначалася, што ў справаздачны год, як і раней, фінансавую дапамогу фонду ў памеры 80000 рублёў аказаў ААТ «Прыорбанк» (старшыня праўлення С. Касцючэнка). Яшчэ адно грашовае паступленне фонд атрымаў ад грамадзяніна Расіі Аляксандра Курьловіча ў памеры 250 рублёў, а ў жніўні ён жа дапамог харчаваннем валанцёрам. 67% атрыманых грошай фондам пералічана за распрацоўку архітэктурнага праекта.

Таксама сродкі былі выкарыстаныя, каб спецыялізаваныя арганізацыі выканалі інжынерныя, тапаграфічныя і іншыя даследаванні, неабходныя для распрацоўкі архітэктурнага і будаўнічага праектаў.

У 2016 годзе ў працах прынялі ўдзел 215 валанцёраў, якія цягам пяці летнікаў, некалькіх суботнікаў, а таксама па выхадных і святочных днях адпрацавалі 1653 чалавека-дзён. Падзяку атрымалі моладзевыя аб'яднанне БАСА (Беларуская асацыяцыя студэнтаў-архітэктараў), студэнты БНТУ, БДТУ, БДУ, другі год дапамагае аднаўленню замка ўнук дырэктара фонду Аляксей са сваім сябрам Вадзімам Ерахаўцом. На харчаванне валанцёраў расходувана каля 9000 рублёў.

Дзейнасць фонду была

ўхвалена нягледзячы на тое, што амаль 30% аб'ёму працаў згодна з планам на 2016 год не былі выкананыя. Прычынай таму з'явілася тое, што кіраўніцтва фонду давялося правесці карэкціроўку працы і амаль што чвэрць высілкаў накіраваць на нарыхтоўку цэглы, якая будзе патрэбная пры будаўніцтве трэцяй вежы, выкарыстаўшы для гэтага разборку старых будынкаў мясцовым СВК «Прынёманскі» ў Любчы. Таму мы былі вымушаныя нарыхтаваць, ачысціць і перавезці 124 тоны цэглы на замчышча. Мы ацанілі і паставілі на ўлік нарыхтаваную цэглу коштам 12 680 рублёў.

У ходзе справаздачы была адзначаная важнасць працаў па распрацоўцы комплекснага архітэктурнага праекта на замак, які будзе ўнесены на разгляд Міністэрства культуры да канца 2017 года, пасля чаго праект будзе ўзгоднены пазаведамаснай экспертызаі, што дасць магчымасць для распрацоўкі будаўнічага праекта. Будаўнічы праект, з-за абмежаванасці фінансавання, будзе распрацоўвацца па этапах. На дагаварных умовах праект выконвае ПВУП «Праектыў» (дырэктар А. Зайцаў). Працы ўзначальвае (у якасці галоўнага архітэктара праекта) Уладзімір Трацэўскі, доктар гісторыі архітэктуры, прафесар. Кансультацыйную дапамогу аказваюць спецыялісты ААТ «Белрэстаўрацыя», якія распрацавалі ў 2013 годзе канцэпцыю аднаўлення (рэстаўрацыі) Любчанскага замка. Гэта А. Карпук, У. Сіняўскі, А. Байнак, С. Адамовіч.

Адзначалася, што валанцёрамі ў справаздачны год выкананыя працы, якія згодна з каштарысам ацэнены на 76707,42 рублёў, што добрачынную дапамогу харчаваннем валанцёрам аказаў мясцовы

СВК «Прынёманскі» коштам 649,75 рублёў.

Любчанскі замак двойчы наведваў наш зямляк, міністр лясной гаспадаркі М. Амеляновіч. Па выніках наведвання Навагрудскі лясгас дапамог піламатэрыяламі ў памеры 2141,45 рублёў. Распілоўку лесу даўжынёй большай за 7 метраў здзейснілі, і ўжо не першы раз, прадпрыемльнікі браты Пятро і Сяргей Пісарукі, прадпрыемства якіх ТАА «СТП-Груп» знаходзіцца ў Гарадзечне, што пад Навагрудкам.

Была выказаная падзяка кіраўніцтву НАН Беларусі за дапамогу ў правядзенні археалагічных даследаванняў па пошуку месцазнаходжання чацвёртай вежы замка. Нам у гэтым дапамаглі дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі В. Даніловіч, яго намеснік па навуковай працы В. Лакіза і выканаўца даследаванняў кандыдат гістарычных навук, археолаг А. Мяцельскі.

Шчырую падзяку выказваем за дапамогу:

– супрацоўнікам Навагрудскага раённага выканаўчага камітэта М. Шабановіч, Н. Жышко;
– валанцёрам, якія працавалі і падтрымлівалі дзейнасць фонду з пачатку яго існавання, з 2003 года. Гэта Раман Забела, Кацярына Лапаціна, Глеб Хотамцаў, Яна Марчук, Аляксандра Вадап'янава і іншыя.

Статыстыка фонду за 14 гадоў сведчыць, што агулам на замку папрацавалі 2400 валанцёраў, а колькасць працадзён складала 17879. Кіраўніцтва фонду мае цвёрды намер пазначыць імёны ўсіх валанцёраў на спецыяльных плітах у нішах абарончай сцяны, каб ведалі, чымі намаганнямі адраджаўся Любчанскі замак.

Больш падрабязна з удзельнікамі летнікаў і працамі можна пазнаёміцца на сайце фонду lubcza.by.

«Сцяжынкамі мазалаўскіх святыняў» пракročылі турысты з Вялікіх Лукаў

6 мая аграгарадок Мазалава, што ў Віцебскім раёне, наведалі турысты з горада Вялікія Лукі (Пскоўская вобласць, Расія).

Пад час экскурсіі госці змаглі пазнаёміцца з прадстаўленымі экспазіцыямі ў краязнаўчым музеі і раённым музеі гісторыі сістэмы адукацыі ў Мазалаўскай сярэдняй школе. Займальныя падарожжы правялі намеснік дырэктара па навучальнай рабоце Ірына Выхадцава і захавальнік фондаў музея Кацярына Каралёва.

Працягнулася знаёмства з гісторыяй аграгарадка агляднай экскурсіяй па населеным пункце, наведаннем помніка архітэктуры XIX стагоддзя – коліш-

няга сядзібнага дома маёнтка «Мілае» грамадскага і дзяржаўнага дзеяча Віцебшчыны Ігната Манькоўскага.

Займальнай стала праграма, падрыхтаваная работнікамі мясцовага Дома культуры. Тут для турыстаў прадставілі канцэртную праграму з удзелам народнага ансамбля народнай песні і музыкі «Вераснянка», майстар-клас па ігры на цымбалах, а таксама выстаўку-дэгустацыю страваў беларускай нацыянальнай кухні.

На памяць аб мерапрыемстве яго ўдзельнікі сфатаграфаваліся каля сельскага Дома культуры.

*Андрэй СТРУНЧАНКА,
арганізатар экскурсіі*

Майстар-клас па ігры на цымбалах

Усё большай цікавасцю ў Беларусі карыстаецца Міжнародная акцыя «Ноч музеяў», да якой штогод далучаюцца новыя ўдзельнікі-музеі. Сёлета правесці ноч з 20 на 21 мая маглі на лубы густ. Прапануем зазірнуць на некаторыя імпрэзы, што прайшлі ў Мінску і Баранавічах.

● **Нацыянальны гістарычны музей** у межах закрыцця

Ноч музеяў – 2017

Дэтэктывы, арыстакраты, кантрабандысты пад покрывам «Музейнай ночы»

макратычнай рабочай партыі (РСДРП).

Наведнікі музея вучыліся шыфраваць тэксты рознымі спосабамі, а таксама пазнаё-

тарскай праграмы «Майскія музычны вечары». Класічная музыка гучала па-асабліваму ўрачыста і святочна дзякуючы выканаўцам міжнароднага музычнага праекта «Маладыя галасы».

● **«Начныя размовы на кухні»** вялі наведнікі Літаратурнага музея Пётруся Броўкі, аднаго з нямногіх, што працаваў усю ноч. Начное наведванне музея дазволіла па-іншаму ўбачыць прастору кватэры-музея народнага паэта Беларусі. Кожны змог сам-насам ці з дапамогай супрацоўніка музея пазнаёміцца з экспазіцыяй, а таксама паразважаць з запрашанымі спецыялістамі аб той складанай эпасе, сынам якой быў П. Броўка.

● **Музейнай ноччу «Свято ў акне»** запалілася ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Яго гасцей чакала насычаная тэатралізаваная праграма, у якой былі адлюстраваныя мерапрыемствы да 135-годдзя з дня нараджэння паэта. Тэатралізаваная экскурсійная праграма «Дзень у Коласа» знаёміла з традыцыйнымі ладам жыцця сям'і Міцкевічаў, яна бадай што пераносіла наведнікаў на 70 гадоў таму.

● Самая цёплая і ўтульная музейная ноч, як запэўнівалі арганізатары, адбылася ў арт-гасцёўні «Высокае места» і праходзіла пад дэвізам «Для тых, каму за 60». Людзі старэйшага пакалення і моладзь маглі пазнаёміцца з фотапраектам «80+», прысвечаным нашым сучаснікам – асобам, якія пераступілі 80-гадовую мяжу ўзросту. Сярод іх –

насы пакаленняў» самыя таленавітыя і здольныя вучні мінскіх школаў і гімназіяў, аматары археалогіі прадставілі вынікі сваіх даследаванняў і падзяліліся гісторыямі сваіх мірных перамогаў і першых адкрыццяў.

● Таксама пад час музейнай ночы адбыліся ажно тры «Спеўныя сходы з Сержуком Доўгушавым». У Доме Ваньковічаў з удзелам мужчынскага фальклорнага гурта «Кудмень» прайшоў Палескі спеўны сход, у Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры – Спеўны сход «Народны альбом», а ў Музеі гісторыі беларускай літаратуры ладзіўся Барадулінскі спеўны сход, у якім удзельнічаў гурт «Harmonic Style Project».

«Ноч музеяў» у Ашмянах: наведнікаў сустракалі «знатныя госці» (фота з oshmuz.by)

маштабнага выставачнага праекта «Гандаль Беларусі на шляхах гісторыі» запрашаў правесці музейную ноч «Пад знакам Вялікай Мядзведзіцы». Наведнікі мелі магчымасць убачыць гандаль у іншым святле і раскрыць яго цёмныя і таемныя бакі – у прыватнасці, паўдзельнічаць у квэсце «Таямнічымі сцэнкамі кантрабандыстаў», паглядзець фільмы аб гандлі і кантрабандыстах ды інш.

● У філіяле Нацыянальнага гістарычнага – **Доме-музеі Із'езда РСДРП** таксама было чым заняцца: там ладзілася «Ноч канспірацыі». Падзеі, што адбыліся больш за стагоддзе таму на ўскраіне горада ў доме на вуліцы Захар'еўскай, мелі вялікае значэнне для грамадска-палітычнага жыцця ў Расійскай імперыі і шмат у чым перадвызначылі яе далейшы лёс. На пачатку сакавіка 1898 года дзевяць таемна ў гасцёўні кватэры чыгуначніка Пятра Румянцава, пасля некалькіх пасяджэнняў прынялі пастанову стварыць у Расіі першую адзіную сацыял-дэмакратычную партыю, якая з гэтага моманту стала называцца Расійскай сацыял-дэ-

мілія з тэкстамі, якія дагэтуль ніхто не змог расшыфраваць.

● Адчуць сябе хітрамудрым дэтэктывам, келівым даследчыкам, вынаходлівым алхімікам, апантаным калекцыянерам можна было пад час «Інтэлектуальнай ночы» ў **Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага**. Адкрываць музейныя таямніцы, разгадваць загадкі, каб скласці ўвесь пазл, было не зусім проста. Але дапамогай сталі падказкі музейных супрацоўнікаў, сустрэчы з былымі гаспадарамі сядзібнага дома, астранамічныя знакі, адбіткі слядоў, карты і кампас.

● У **музеі «Лошыцкая сядзіба»**, філіяле Музея гісторыі горада Мінска, ладзілася «Ноч мастацтваў у Лошыцкай сядзібе». Яе ўдзельнікі паспрабавалі аднавіць атмасферу Лошыцы пры апошніх яе гаспадарках – Яўстафіі Іванавічы і Ядвізе Геранімаўне Любанскіх. У тыя часы ў маёнтка часта з'язджаліся вядомыя музыкі і мастакі, іншыя цікавыя госці.

Для наведнікаў музея ладзіўся канцэрт «Музыка ў беларускіх сядзібах» з аў-

Гурт «Кудмень»

балерына, мастак, пісьменнік, інжынер-будаўнік, настаўніца гісторыі, генерал у адстаўцы... Пад час імпрэзы можна было сустрэцца з героямі фотапраекта, паслухаць іх апаведы, задаць пытанні. А ў межах праекта «Пераем-

● **«Ноч музеяў» у Баранавічах** сёлета была прысвечаная колішняй Марыінскай вуліцы (цяпер Савецкая), на якой і знаходзіцца Баранавіцкі краязнаўчы музей. Яго наведнікі мелі магчымасць убачыць выстаўку фотакопіяў старога горада «Музей на фасадзе», касцюмы і прадметы побыту канца XIX – пачатку XX стагоддзя, паслухаць гарадскія раманы, у фотаатэлье Г. Барона можна было зрабіць фота на памяць у антуражы пачатку мінулага стагоддзя. А таксама – паўдзельнічаць у квэсцэ-гульні «Сакрэты старога горада», пад час пешаходнай экскурсіі пашпацыраваць па Марыінскай вуліцы разам з графіняй Развадоўскай – жонкай Яна Развадоўскага, заснавальніца Баранавічаў.

Наведнікі музея ў Баранавічах (фота з intex-press.by)

*Падрыхтавала
Ніна КАЗЛЕНА*

(Заканчэнне.
Пачатак у № 18)

Падыходзячы да справы з такіх пазіцыяў, спашлёмся на шэраг характэрных фактаў, што адзначаліся даследчыкамі гэтай праблематыкі. Каралева Ядвіга праяўляла зацікаўленасць ва ўзнаўленні Кракаўскага ўніверсітэта, што быў заснаваны ў 1364 г., але потым перапыніў сваю дзейнасць. Узноўлены ў 1400 г., ужо пасля смерці каралевы, Кракаўскі ўніверсітэт хутка стаў адным з вядучых еўрапейскіх навуковых і культурных цэнтраў. Сярод студэнтаў былі і выхадцы з Вялікага Княства Літоўскага, у тым ліку беларусы і ўкраінцы, а таксама і з Чэшскага каралеўства. Цікава, што колькасць іх павялічваецца ў другой палове XV – пачатку XVI ст. Сярод выкладчыкаў Кракаўскага ўніверсітэта сустракаліся таксама асобы беларускага, украінскага і чэшскага паходжання. Так, пражскі магістр Ян Існер, які ўваходзіў у акружэнне каралевы Ядвігі, быў арганізатарам багаслоўскага факультэта. Наогул, сярод яе прыбліжаных было некалькі былых магістраў Пражскага ўніверсітэта, заснаванага Карлам IV у 1348 г., – Мацей з Кракава, Анджэй Ласкарж, Матоўш з Кракава, Віганд; прапаведнікам пры двары Ядвігі быў Ян Штэчна, які ў 1397 г. пераехаў з Прагі, дзе атрымаў вучоныя ступені бакалаўра і магістра вызваленых навук. Важна адзначыць, што Штэчна ў пражскі перыяд свайго жыцця быў звязаны з Янам Гусам. Знаходзячыся ў Кракаве, ён прыняў удзел у распрацоўцы праекта заснавання пры Карлавым універсітэце ў Празе асобнай літоўскай калегіі.

Калегія была задуманая як інтэрнат і навучальна-педагагічны цэнтр па падрыхтоўцы кадраў для распаўсюджвання і ўсталявання ў Літве хрысціянства. Заручыўшыся згодай чэшскага караля Вацлава IV, каралева Ядвіга падпісала 10 лістапада 1397 г. грамату аб заснаванні Літоўскай калегіі. Адносна часу пачатку яе фактычнай працы сярод

даследчыкаў няма адзінства. Літоўскі гісторык А. Шапока адносіў гэта да 1401 – 1404 гг., сучасны чэхаславацкі гісторык Ё. Полішанскі (у 1939 г. – «КГ») называе нават год падпісання граматы, а другі чэхасла-

скай нацыі», былі звязаныя з Янам Гусам і яго аднадумцамі. Адзначыць гэта цікава яшчэ і таму, што апошнія праяўлялі цікаваць да славянскага свету і Літвы, дзе каталіцызм існаваў побач з праваслаўем. Самы блізкі

Яшчэ раз аб прычынах пасадкі Скарыны ў Прагу

вацкі даследчык (у той жа час. – «КГ») схільны сапраўднай датай пачатку дзейнасці Літоўскай калегіі лічыць 1411 г. Пад імем «Калегія каралевы Ядвігі» («Калегія каралевы», «Ерусалімскай калегія» і інш.) гэта ўстанова праіснавала да 1704 г. Але насамрэч яе функцыянаванне скончылася раней, пасля анексіі зямель чэшскай кароны Габсбургамі ў 1620 г.

Гісторыя Літоўскай калегіі даволі складаная. Калі першапачаткова яна была задуманая як месца жыхарства і навучання бедных студэнтаў з Вялікага Княства Літоўскага, то досыць хутка кантынгент навучэнцаў (12 чалавек) пачаў папаўняцца за кошт асобаў рознага паходжання, сярод якіх выхадцаў з Літвы было надзвычай мала. У 1413 г. Калегія аб'ядналася з інтэрнатам «чэшскай нацыі» (улічваючы шматнацыянальны склад Карлавага ўніверсітэта, ім прыкладна з канца 1360-х гг. разам з чэшскай былі вылучаныя яшчэ тры «нацыі» – польская, саксонская і баварская, якія хутка пачалі ўспрымацца як «нямецкая нацыя»). Ці была ў Літоўскай калегіі ўласная бібліятэка – невядома. Калі ў свой час З. Таболка адказаў на гэта пытанне станоўча, то ў наш час (сярэдня XX ст. – «КГ») Ф. Шмахел, Э. Урбанкава і некаторыя іншыя даследчыкі схільныя лічыць, што члены Літоўскай калегіі сваёй бібліятэкі не мелі і карысталіся кнігамі суседняй калегіі «чэшскай нацыі».

Звяртае на сябе ўвагу, што першыя жыхары Літоўскай калегіі, таксама як студэнты і выкладчыкі «чэш-

папленнік чэшскага рэфарматара Еранім Пражскі ў канцы 1412 г. зрабіў падарожжа ў Польшчу, Вялікае Княства Літоўскае і на Русь. Спачатку спыніўшыся ў Кракаве, у красавіку наступнага года ён разам з літоўскім князем Вітаўтам рушыў далей, пабыў, у прыватнасці, у Віцебску і Пскове. Еранім Пражскі вельмі цікавіўся звычаямі і абрадамі праваслаўнага рускага і беларускага насельніцтва, што, між іншым, было прад'яўлена яму як абвінавачванне на Канстанцкім саборы, паводле рашэння якога ён у 1416 г. быў спалены на вогнішчы.

Пытанне пра ролю Яна Гуса і Ераніма Пражскага ў развіцці чэшска-літоўска-беларускіх культурных сувязяў, якое прыцягвала ўжо ўвагу даследчыкаў, паграбуе комплекснага вывучэння, яно ўключае суды і больш аддаленыя вынікі (напрыклад, уздзеянне праведзенай Янам Гусам рэформы чэшскай арфаграфіі на выпрацоўку графікі літоўскай¹ пісьменнасці). А пакуль абмяжуем толькі канстатацыйны факт, што Літоўская калегія ў Празе з першых жа гадоў яе стварэння і звязаныя з ёю асобы з акружэння Яна Гуса апынуліся ў цэнтры кантактаў Чэхіі з землямі Вялікага Княства Літоўскага і заходнімі абласцямі Рускай дзяржавы, якія прымыкалі да іх.

Такім чынам, да пачатку дзейнасці Ф. Скарыны кантакты паміж ВКЛ і Чэшскім каралеўствам мелі досыць моцныя традыцыі. Важна пры гэтым падкрэсліць, што адзначаныя кантакты, як шматбаковыя, так і двухбаковыя, працякалі ў рам-

ках дзяржаўна-палітычных структураў, якія існавалі тады, г.зн. паміж цэласнымі дзяржаўнымі комплексамі ці ў іх межах (чэшска-польскія, чэшска-літоўскія, чэшска-беларускія, але таксама літоўска-беларускія, польска-беларускія і г.д.). У святле гэтага выбар Ф. Скарынам месца сваёй першапачатковай дзейнасці здаваўся не толькі апраўданым, але для той эпохі і аптымальным. І не толькі таму, што беларускі першадрукар, як лічыў Добраўскі, мог у Празе разлічваць на бяспеку і падтрымку з боку Ягелонаў. Прычыны выбару былі больш глыбокімі.

Гарады ў Чэшскіх землях, нягледзячы на складанае ўнутрыпалітычнае становішча краіны на мяжы XV – XVI стст., перажывалі

ўздым. Патрыятычна настраенае чэшскае мяшчанства не мела асаблівай схільнасці да каталіцызму і імкнулася пераважна да розных пратэстанцкіх канфесіяў. Для Ф. Скарыны, які задумаў гіганцкую працу па перакладзе і выданні «Свяшчэннага Пісання» на роднай мове, – а ў вачах каталіцкай і артадаксальнай праваслаўнай царквы гэта здавалася ерассю, – такі горад, як Прага, быў найбольш прыдатны. Зразумела, Ф. Скарына мог бы выбраць і Венецыю, дзе славянскае кнігадрукаванне таксама паспяхова развівалася. Але сталіца Чэшскага каралеўства, апрача адзначаных вышэй абставінаў, была больш зручнай і з пункту погляду сувязяў.

Прыведзеныя меркаванні маюць, на наш погляд, больш агульнае значэнне для распрацоўкі метадыкі вывучэння гісторыі кнігі ў народаў, якія ў сілу абставінаў, што рэальна складваліся ў тыя ці іншыя перыяды свайго развіцця, былі пазбаўленыя дзяржаўнай незалежнасці, ці ўжо страціўшы, ці яшчэ не набыўшы яе. У такой сітуацыі недастаткова абмежавацца фактамі кніжнай справы толькі на дадзенай этнічнай тэрыторыі, без уліку іх больш шырокага этнакультурнага кантэксту. У літаратуры, напрыклад, ужо адзначалася роля буйных гарадскіх цэнтраў у гісторыі тых або іншых этнічных культурнаў незалежна ад таго, ці знаходзяцца гэтыя гарады ў межах або за межамі адпаведных тэрыторыяў.

Тое, што беларускае кнігадрукаванне пачалося не

на землях Беларусі, а ў Чэхіі, будучы потым працягнутым у Вільні, г.зн. зноў па-за межамі рассялення карэннага этнасу, – не выпадковасць, а ў пэўнай меры заканамернасць генезісу друкарскага спосабу кнігавытворчасці. У любым выпадку – адзін з яго рэальных варыянтаў, хоць канкрэтныя прычыны такога становішча маглі быць вельмі рознымі. Успомнім, напрыклад, што кнігадрукаванне на царкоўнаславянскай мове кірыліцай узнікла ў Кракаве, а першая кніга на літоўскай мове – «Катэхізіс» Марцінаса Мажвідаса² – была надрукаваная ў 1547 г. у Кёнігсбергу, які яшчэ і ў XVIII ст. адыгрываў важную ролю ў развіцці літоўскай нацыянальнай культуры, – акалічнасць, адзначаная ў мастацкай форме Крысціёнаса Данелайцісам у паэме «Поры года». Падобным чынам было і ў іншых народаў, перш за ўсё ў тых, якія знаходзіліся ў непаўнапраўным становішчы і вялі барацьбу за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне. Нельга, напрыклад, вывучаць гісторыю чэшскай або славянскай кнігі, застаючыся ў геаграфічных межах гэтых народаў і ігнаруючы культурнае жыццё Вены як сталіцы імперыі, у якую яны ўваходзілі. Самая важная высьнова, якая выплывае з аналізу пражскай місіі Ф. Скарыны, заключаецца якраз у тым, што вывучэнне гісторыі нацыянальнай кніжнай справы павінна весціся не толькі ў рамках дадзенай этнакультурнай традыцыі (гэта бясспрэчна), але і ў кантэксце сіхронных міжнародных сувязяў да перыяду, які вывучаецца. Прычым не толькі міжэтнічных, але і міждзяржаўных, як на гэта справядліва звяртаў увагу яшчэ Добраўскі. У гэтым сэнсе яго гіпотэза можа быць слушна пацверджаная гістарычнымі фактамі.

Гэта была рэчаіснасць, падобная на тую, якая прыявяла Ф. Скарыну ў Прагу, дзе ім была адкрытая новая старонка ў гісторыі кнігі не толькі беларускай, але і іншых народаў, якія цяпер уваходзяць у Саюз³.

Аляксандр МЫЛЬНИКАЎ,
г. Санкт-Пецярбург (Расія)

Паводле зборніка матэрыялаў Першых Скарынаўскіх чытанняў «Спадчына Скарыны» (Мінск, «Навука і тэхніка», 1989 г.)

¹ Маецца на ўвазе сучасная літоўская пісьмовасць. – «КГ».

² Лютэранскі Катэхізіс «Catechismus Prasty Szadei, Makslas skatima raschta yr giesmes del krikscianistes bei del bernelliu ianuu nauiey sugulditas» («Простыя словы Катэхізіса, навука чытанья, пісьма і песні для хрысціянства і для маладых людзей нанова складзеныя»). – «КГ».

³ Артыкул напісаны ў 1980-я гг. – «КГ».

Брэндавая канферэнцыя Віцебска

Навукоўцы з васьмі краінаў свету сабраліся ў канцы красавіка ў Віцебску на IV Міжнародную навукова-практычную канферэнцыю «Актуальныя праблемы крыніцазнаўства», прымеркаваную да 420-годдзя надання гораду магдэбургскага права.

Арганізатарамі канферэнцыі выступілі гістарычны факультэт Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава, Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава, кафедра гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы, а таксама расійская Навукова-педагагічная школа крыніцазнаўства (сайт Источниковедение.ru). У зборнік увайшло больш за 130 навуковых дакладаў даследчыкаў з Беларусі, Расіі, Украіны, Лат-

Пётр Падгурскі

сакратар Інстытута гісторыі НАН Беларусі А. Салаўянаў і прадстаўнік Навукова-педагагічнай школы крыніцазнаўства прафесар С. Малавічка.

На пленарным пасяджэнні абмеркавалі пытанні тэорыі і метаду крыніцазнаўства, крыніцазнаўства гістарыяграфіі, а таксама прагучалі даклады, прысвечаныя пісьмовым і выяўленчым крыніцам па гісторыі Усходняй Еўропы і ЗША.

Пасля гэтага праца канферэнцыі працягнулася па секцыях. Напрыклад, на секцыі, прысвечанай крыніцазнаўству гістарыяграфіі, гісторык і краязнаўца Мікалай Півавар выступіў з дакладам пра гісторыю вывучэння сядзібаў Віцебшчыны. Мікалай Васільевіч прыйшоў да высновы, што нягледзячы на шэраг навуковых публікацыяў па тэме праца па сістэматызацыі інфармацыі пра маёнты, іх архітэктурныя асаблівасці і ўладальнікаў яшчэ наперадзе.

Вялікую зацікаўленасць выклікаў даклад на секцыі па крыніцах гісторыі Новага часу галоўнага захавальніка фондаў Дзяржаўнага архіва Віцебскай вобласці, кандыдата гістарычных навук Канстанціна Карпекіна, які ахарактарызаваў крыніцы, што паслужылі асновай для аднаўлення генеалогіі сялянскага роду Загурскіх з Лёзненшчыны. Знаёмства з гэтым матэрыялам можа быць карысным усім, хто займаецца аднаўленнем уласнага радаводу.

Адзін з самых маладых удзельнікаў канферэнцыі, магiстрант кафедры гісторыі Беларусі ВДУ імя П.М. Машэрава Аляксандр Бараноўскі прысвяціў свой даклад выяўленчым крыніцам па гісторыі маёнтка Свяцкіх Беліца на Сенненшчыне.

Запомнілася многім выступленне настаўніка з Мёраў

Вітольда Ермалёнка. Краязнаўца прааналізаваў інфармацыйны патэнцыял унікальнай гістарычнай крыніцы – нататніка яфрэйтара Ізыдора Кузняцова з в. Стары Пагост на Мёршчыне, які ўдзельнічаў у т.зв. «кітайскім паходзе» расійскай арміі, накіраваным на падаўленне паўстання іхэтуаняў. У нататках І. Кузняцоў падрабязна і каларытна апісаў шлях расійскіх салдатаў на Усход у 1900 годзе. Таксама ў крыніцы прыведзеныя тэксты салдацкіх песняў.

Адметнасцю гэтага года стала вылучэнне асобнай секцыі «Гістарычная ўрбаністыка. Крыніцы гісторыі гарадоў». Сярод іншых на ёй былі прадстаўленыя даклады навуковага супрацоўніка Віцебскага абласнога краязнаўчага музея Уладзіміра Андрэйчанкі пра бітву пад Віцебскам 12 сакавіка 1196 года, загадчыка аддзела крыніцазнаўства і археаграфіі Інстытута гісторыі НАН Беларусі Аляксандра Доўнара пра маёмасны стан віцебскіх конных мяшчанаў у канцы XVI стагоддзя.

– Хачу падзякаваць усім удзельнікам канферэнцыі, а таксама тым, хто аказаў дапамогу і падтрымку ў арганізацыі і правядзенні навуковага форуму, – адзначыў загадчык кафедры гісторыі Беларусі ВДУ імя П.М. Машэрава Анатоль Дулаў. – Наш універсітэт чарговы раз стаў пляцоўкай для камунікацыі гісторыкаў. Не памылюся, калі скажу, што канферэнцыя «Актуальныя праблемы крыніцазнаўства» стала брэндам гістарычнага факультэта, усяго ўніверсітэта і нашага горада. Пра гэта сведчыць, напрыклад, геаграфія яе ўдзельнікаў. Сярод іх і навукоўцы, якія традыцыйна прымаюць удзел у канферэнцыі, і тыя, хто прыехаў у Віцебск упершыню. Прыемна, што на кожнай канферэнцыі гучаць даклады, якія спрыяюць папулярызацыі ў свеце гісторыка-культурнай спадчыны Віцебшчыны. Спадзяюся, што традыцыя правядзення ў Віцебску кожныя два гады крыніцазнаўчай канферэнцыі працягнецца, і наперадзе нас чакае шмат цікавых адкрыццяў.

Пазнаёміцца з матэрыяламі канферэнцыі можна па спасылцы:

http://ivid.ucoz.ru/upload/library/Vitebsk_2017.pdf.

Аляксандра АЛЯКСАНДРАВА,
г. Віцебск

Вынікі конкурсу «На сваёй зямлі»

У галерэі «Прырода і творчасць» Рэспубліканскага цэнтра экалогіі і краязнаўства 3 мая адбылося ўзнагароджанне пераможцаў конкурсу Міжнароднага праекта «На сваёй зямлі». Каля паўсотні юных мастакоў і мультыплікатараў сабраліся ў Мінску, каб паўдзельнічаць у падвядзенні вынікаў конкурсу.

На адкрыцці выстаўкі ў Рэспубліканскім цэнтры экалогіі і краязнаўства моладзь вітала прадстаўнік цэнтра Ганна Падгорная, прадстаўнік аргкамітэта Наталля Святкіна і старшыня журы конкурсу жывапісу і графікі мастак Леанід Гоманаў.

Першымі былі ўручаны спецыяльныя дыпломы

Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Рэспублікі Беларусь за глыбокае адлюстраванне прыгажосці і непаўторнасці роднага краю, а таксама тэмы беражлівасці і заахавання прыроды. Кансультант аддзела інфармацыі Алена Мельшкова разам з дыпламамі ўручыла кожнаму камплект «Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь», якая выдаецца раз на 10 гадоў.

Леанід Гоманаў з пераможцай конкурсу

Мастак Л. Гоманаў працягнуў цырымонію ўручэннем дыпламаў, медалёў і падарункаў пераможцам XII Міжнароднага конкурсу жывапісу і графікі і II Міжнароднага конкурсу мультыфільмаў і дыяфільмаў. Сёлета імі сталі 426 юных мастакоў і 29 мультыплікатараў з 28 краінаў свету. У Мінск змаглі дабрацца ў асноўным удзельнікі з розных гарадоў Беларусі. З замежных гасцей былі прадстаўнікі Расіі – мастакі з г. Мга Ленінградскай вобласці і мультыплікатары з Астрахані. Пад час цырымоніі дзеці і дарослыя змаглі ўбачыць працы пераможцаў – малюнкi і мультфільмы дэманстраваліся на вялікім экране цэнтры.

У другой палове дня ўсіх запрасілі ў мастацкую галерэю «Універсітэт культуры», дзе адбылося ўрачыстае адкрыццё другой часткі выстаўкі, у экспазіцыі якой прадстаўленыя ў асноўным графічныя працы. Большасць з іх належыць расійскім аўтарам, пра што ўгадаў Л. Гоманаў.

Гасцей галерэі прывіталі Уладзімір Шаўцоў – дырэктар грамадскай арганізацыі «Беларускі зялёны крыж» – галоўнага заснавальніка конкурсу, мастак-рэстаўратар, член журы конкурсу мультыплікацыі Ганна Выгонная і мастак Л. Гоманаў. Гасцям таксама быў прапанаваны фармат «адкрытага мікрафона», і многія змаглі выказаць свае ўражанні ад падзеі.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Наталля Святкіна

Канстанцін Карпекін

віі, ЗША, Германіі, Венгрыі і Малі.

Адкрываючы канферэнцыю, намеснік старшыні Віцебскага гарадскога выканаўчага камітэта Пётр Падгурскі адзначыў, што 2017 год сімвалічны для Віцебска, бо 420 гадоў таму кароль польскі і вялікі князь літоўскі Жыгімонт III Ваза даў гораду прывілей на магдэбургскае права. Прывілей замацоўваў правы і вольнасці мяшчанаў, былі створаныя органы самакіравання, пабудаваная ратуша, а Віцебск атрымаў унікальны герб, які амаль у нязменным выглядзе і сёння з'яўляецца сімвалам нашага горада. П. Падгурскі пажадаў удзельнікам канферэнцыі плённай працы.

З прывітальным словам да прысутных звярнуліся вучоны

На адной з секцыяў

©Green Cross Belarus 2017

Кніжчыныя домікі ў Навагрудку

Напачатку мая ў некаторых месцах Навагрудка (у скверы і непадалёк бібліятэкі) з'явіліся незвычайныя мініяцюрныя домікі. І «жывуць» у іх не людзі, а... кнігі. Гэтыя кніжчыныя домікі, так бы мовіць, своеасаблівыя бібліятэчкі.

Сутнасць задумы простая: любы ахвочы з імправізаванага сховішча можа ўзяць адну ці дзве кнігі, а ўзамен пакласці сваю. Гэтым праектам Навагрудка далучыўся да руху «Little Free Library» (што азначае «маленькая бясплатная бібліятэка») па стварэнні міні-бібліятэк пад адкрытым небам. Дарэчы, у ім удзельнічаюць больш за 16 тысячаў бібліятэк больш чым у 60 краінах. Атрымліваецца сапраўдны кругаварот кніг.

Але ёсць адна істотная адметнасць навагрудскіх кніжчыных домікаў – у нашым выпадку кнігаварот адбываецца без удзелу сацыяльных сетак. Ча-

лавек, прачытаўшы кнігу, пакідае яе ў грамадскім месцы, каб хтосьці іншы, выпадковы, мог гэтую кнігу знайсці і прачытаць; той у сваю чаргу павінен паўтарыць такое ж дзеянне, паклаўшы ў домік сваю кнігу. Задача нашага праекта – даць чалавеку магчымасць чытання ў любым месцы і ў любы час.

Ідэя рэалізацыі праекта «Альтэрнатыўная бібліятэка: домік для кніг» у нашым горадзе належыць маладзёжнаму парламенту пры Навагрудскім раённым Савеце дэпутатаў, у прыватнасці, вучаніцы СШ № 7 Наталлі Маліноўскай. Домікі змайстраваныя і ўсталяваныя Навагрудскай жыллёва-камунальнай гаспадаркай. А пачатак кніжнаму абароту паклала нашая раённая бібліятэка – гэта яе супрацоўнікі расклалі ў домікі першыя кніжкі. Вось такі атрымаўся саюз устаноў і арганізацыяў горада. Усіх нас з'ядналі кнігі і чытанне.

**Фаіна МАЛЮЖЭЦ,
загадчык аддзела Навагрудскай
раённай бібліятэкі**

Музей Дугі Струвэ – у бібліятэцы

Аграгарадок Гальшаны – другі па значнасці пасля райцэнтра населены пункт у Ашмянскім раёне, які мае адметную гісторыю і багаты на старажытныя помнікі. Тут знаходзяцца гарадзішча XII ст., руіны замка Сапегаў, касцёл Святога Іаана Хрысціцеля, кляштар французскагаў, Свята-Георгіеўская царква, капліца, вадзяны млын, былая гміна, старая жылая забудова. Нездарма мястэчка лічыцца сапраўдным музеем пад адкрытым небам і ўваходзіць у «залатое кола» турыстычных маршрутаў Беларусі.

Краязнаўчая дзейнасць бібліятэкі

Сельская бібліятэка аграгарадка Гальшаны – адна з найстарэйшых бібліятэк на Ашмяншчыне. Месцазнаходжанне вызначае асноўныя накірункі

выстаўка, на якой адлюстраваная шматвяковая гісторыя Гальшанаў, складаецца з шасці раздзелаў: «Крокамі гісторыі», «Дарогамі подзвігу і славы», «Гісторыка-культурная спадчына», «Тайны Гальшанскага замка», «Славутыя імёны зямлі Гальшанскай», «Культурнае жыццё краю».

У цэнтры можна не толькі пазнаёміцца з матэрыяламі пра Гальшаны, але і пабачыць макет руінаў знакамітага замка, які створаны ашмянскім мастаком Ірынай Лапушэўскай. На яго фоне загадкава ўспрымаецца партрэт Белай Панны – жывапіснае ўвасабленне гаспадыні замкавых пакояў, міфічнай гераіні старажытных легендаў, напісаны мінскім мастаком Ігарам Ягоравым.

Усе краязнаўчыя дакументы заносзяцца ў краязнаўчую картатэку, з дапамогай якой наведнікі шукаюць неабходныя матэрыялы. Паслугамі цэнтра часта карыстаюцца студэнты, школьнікі, настаўнікі, краязнаўцы і ўсе, хто цікавіцца гісторыяй Гальшанскага краю.

Геадэзічная Дуга Струвэ

Праз тэрыторыю Ашмянскага раёна праходзіць геадэзічная Дуга Струвэ, занесеная ў

2005 г. у Спіс сусветнай гісторыка-культурнай спадчыны ЮНЕСКА. Дуга Струвэ ўяўляе сабой сетку з 265 геадэзічных пунктаў працягласцю 2 820 км ад Паўночнага Ледавітага акіяна да Чорнага мора і праходзіць праз 10 краінаў свету: Нарвегію, Швецыю, Фінляндыю, Эстонію, Літву, Латвію, Беларусь, Расію, Малдову,

Украіну. Дуга стваралася з мэтай вызначэння параметраў зямлі, яе формы і памеру. Вымярэнне вялося цягам 40 гадоў, з 1816 па 1855 г.

Кіравалі гэтай працай вядомы рускі астраном, акадэмік, першы дырэктар Пулкаўскай абсерваторыі Васіль Струвэ (1794 – 1864) і ваенны тапограф палкоўнік Карл Тэнер

(1783 – 1860). У экспедыцыю Тэнера ўваходзіў і наш зямляк – географ, геадэзіст Іосіф Ходзька. Яго радавым гняздом быў маёнтак Ходзькаўшчына ў Ашмянскім павеце. І. Ходзька праводзіў геадэзічныя вымярэнні на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў 1825 – 1827 гг.

На тэрыторыі Беларусі былі закладзеныя 34 пункты (у Гродзенскай і Брэсцкай абласцях), пяць з іх унесены ў Спіс гісторыка-культурнай спадчыны ЮНЕСКА: «Тупішкі» (Ашмянскі раён), «Лапаты» (Шчучынскі раён); «Чэкуцк», «Лескавічы» і «Асаўніца» (Іванаўскі раён).

Непадалёк Гальшанаў, каля вёскі Тупішкі, знаходзіцца аднайменны геадэзічны пункт. У 2007 г. адбылося ўрачыстае адкрыццё памятнага знака, які потым быў унесены ў турыстычны маршрут Ашмяншчыны. Гэта дало штуршок наступнаму вітку краязнаўчай дзейнасці бібліятэкі.

**Алёна ЮНЕВІЧ,
загадчык Гальшанскай
сельскай бібліятэкі
Ашмянскага раёна
(Заканчэнне
ў наступным нумары)**

Макет руінаў Гальшанскага замка

дзейнасці ўстановы, адзін з якіх – краязнаўства. Супрацоўнікі бібліятэкі сабралі багаты краязнаўчы матэрыял: кнігі, часопісы, газетныя артыкулы, карты, альбомы, дакументы на электронных носбітах. Наяўнасць вялікай колькасці краязнаўчых дакументаў абумовіла стварэнне ў бібліятэцы ў 2006 г. інфармацыйна-краязнаўчага цэнтра (ІКЦ), дзе аформленая разгорнутая выстаўка «Гальшаны: ад мінулага да сучаснасці».

Экскурсія ў музей

Памяці Міколы Аўрамчыка

8 мая 2017 года пасля працяглай хваробы на 98 годзе жыцця адышоў у лепшы свет апошні рамантык беларускай літаратуры, вядомы паэт, празаік і перакладчык Мікола Якаўлевіч Аўрамчык, які нарадзіўся 14 студзеня 1920 года ў сялянскай сям'і ў вёсцы Плёсы на Бабруйшчыне.

Упершыню выступіў у друку з вершамі ў 1937 годзе. У 1930-я быў знаёмы з класікам беларускай літаратуры народным паэтам Янкам Купалам. Да вайны паспеў скончыць тры курсы літаратурнага факультэта мінскага педінстытута. Вяваў на Паўночна-Заходнім і Волгаўскім франтах, быў у фашысцкім палоне. Пасля вайны скончыў журфак БДУ. Працаваў у рэдакцыях рэспубліканскіх газет і часопісаў. Выдаў дзясяткі зборнікаў вершаў і два празаічныя раманы. Узнагароджаны ордэнамі і медалямі. Заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь. Лаўрэат

літаратурнай прэміі імя Янкі Купалы. Ганаровы грамадзянін Бабруйшчыны.

З М. Аўрамчыкам мы пазнаёміліся ў 2007 годзе. Ён мне падпісаў сваю перадапошнюю кнігу «Знаёмыя постаці» – выданне, напісанае інтэлігентна і цікава. У яе ўвайшлі нарысы, прысвечаныя празаікам, паэтам і грамадскім дзеячам. З павагай і ўдзячнасцю піша аўтар пра Якуба Коласа, Кандрата Крапіву, А. Куляшова, П. Панчанку і Максіма Танка. Лірызмам і смуткам прасякнутыя ўспаміны пра А. Коршака, А. Пысіна, І. Мележа, Змітрака Бядулю...

Мне асабіста спадабалася, як аўтар распавядае пра Пятра Машэрава... У 2015 годзе выдача «Беларуская навука» выдала выбраныя творы М. Аўрамчыка. Наклад кнігі 700 асобнікаў. Да выдання спрычыніўся Георгій Кісялёў. Карэктарам з'яўляецца вядомая паэтка Наталля Кучмель.

Мікола Якаўлевіч быў малады духам чалавек. Пра гэты факт зняў рэпартаж славыты журналіст Іван Мацяс, які асвятляе пытанні культуры...

Развітанне з М. Аўрамчыкам адбылося 10 мая 2017 года ў «Рэспубліканскім клінічным медыцынскім цэнтры». Развітацця з патрыярхам прыйшлі тры дачкі, сястра і ўнукі паэта. Таксама шматлікія калегі і палічнікі Міколы Якаўлевіча далучыліся да жалобнага мерапрыемства: Генрых Далідовіч, Анатоль Вярцінскі, Ва-

Мікола Аўрамчык на бацькоўскай сядзібе

сіль Зуёнак, Кастусь Цвірка, Анатоль Бутэвіч, Мікола Лавіцкі, Барыс Пятровіч, Сяргей Законнікаў, Алесь Пашкевіч, Марыя Баравік, прадстаўнікі грамадскіх устаноў, арганізацыяў і сродкаў масавай інфармацыі.

Трэба спадзявацца, што на Бабруйшчыне будзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка ў гонар слаўтага земляка і названая адна з вуліцаў у імя паэта ў Мінску і Бабруйску, а таксама нададзенае імя Міколы Аўрамчыка адной з бібліятэк.

Аляксей ШАЛАХОЎСКИ

Праект «Чытаем па-беларуску з velcom» аб'ехаў усю краіну

У сацыяльным адукацыйным праекце «Чытаем па-беларуску з velcom» узалі ўдзел 23 тыс. малодшых школьнікаў з усіх рэгіёнаў Беларусі. 20 мая былі падведзеныя вынікі першага этапу ініцыятывы, што доўжылася паўтара года. На адкрытай пляцоўцы ва ўнутраным дварыку Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта адбыўся вялікі інтэрактыўны ўрок праекта, які сабраў больш за 200 школьнікаў з Мінскай, Гродзенскай і Віцебскай абласцей.

Спецыяльны ўрок пачаўся з займальнага квэста для дзяцей «Шляхам асветнікаў» побач з помнікамі выбітным дзеячам беларускай культуры. Праграму працягнулі выступленні юных чытальнікаў, арганізатараў і настаўнікаў праекта. Завяршыўся ўрок цырымоніяй ўзнагароджання. Першае месца ў квэсце занялі вучні 2-3 класаў СШ № 4 г. Орша, другое – прадстаўнікі Квасоўскай СШ (Гродзенскі раён), трэцяе месца – каманда школьнікаў з Маладзечна і Дзяржынскага раёна.

Ініцыятарам праекта, што закліканы развіць цікавасць школьнікаў да беларускай мовы, літаратуры і культуры, выступіла кампанія velcom пры падтрымцы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь. Першыя ўрокі па спецыяльна распрацаванай праграме прайшлі ў школах і гімназіях Мінска ўвосень 2015 г. У 2016 – 2017 гг. праводзіліся заняткі для вучняў 2-3 класаў устаноў аду-

кацыі Гомельскай, Брэсцкай, Гродзенскай, Магілёўскай, Віцебскай і Мінскай абласцей.

«Для нас было вельмі важна ахапіць праектам «Чытаем па-беларуску з velcom» усю краіну, – распавёў кіраўнік аддзела карпаратыўных камунікацыяў velcom Вячаслаў Смірноў. – Статыстыка ўражвае: каманда праекта праехала 21 тыс. кіламетраў, каб правесці ўрокі ў 184 школах і гімназіях у 40

Вучні вынікавага ўрока і іх настаўнікі

населеных пунктах. Ад аграгарадка Квасоўка нападальск Гродна да Крычава, ад Брагіна да Наваполацка. Фінальны ўрок для малодшых школьнікаў у вядучай ВДУ Беларусі стаў сімвалічным завяршэннем гэтага этапу».

Пра нацыянальную культурную спадчыну школьнікам распавядалі незвычайныя настаўнікі – вядомыя дзеячы культуры, спорту, тэатральнага мастацтва. Пастаяннымі настаўнікамі сталі дзіцячыя пісьменнікі Уладзімір Ліпскі, Раіса Баравікова, Алена Масла, Наталля Бучынская, а таксама тэлеведучы Юрый Жыгамонт.

«Гэта вельмі своечасовы і патрэбны праект, – лічыць пісьменніца Раіса Баравікова. – Гэта выдатная магчымасць для пісьменнікаў дапамагчы настаўнікам адкрываць для дзяцей чароўны свет роднай мовы і літаратуры, пашыраць круггляд і асабіста знаёміць маленькіх чытачоў са сваёй творчасцю. Мы пераканаліся, што ў нас вельмі разумныя і чулыя да мастацкага слова дзеці. Для кожнага з настаўнікаў праекта гэта былі кранальныя, запамінальныя сустрэчы».

Лёгкаатлетка Аліна Талай, прадстаўнікі футбольных клубаў БАТЭ (Барысаў), «Славія» (Мазыр), «Днепр» (Магілёў), гандбольнага «БГК імя Мяшкова» (Брэст), хакейнага «Металурга» (Жлобін) таксама далучыліся да незвычайных ўрокаў.

«Урокі праекта сталі для мяне радаснай магчымасцю сустрэчы з маладым пакаленнем, – падзяліўся ўражаннем вядучы праграмы «Падарожжа дылетанта» Юрый Жыгамонт. – На іх я стараўся данесці да дзяцей усю прыгажосць беларускай мовы, распавесці пра традыцыі нашай краіны. Думаю, што ў будучыні гэта абавязкова прынясе свой плён, і ў нас з'явіцца новыя яскравыя пісьменнікі, акцёры, навукоўцы і спартсмены. Хочацца адзначыць і вялікую ўцягнутасць у праект вядомых беларусаў. Больш за 20 прадстаўнікоў нашай культуры і спорту па ўсёй краіне на адзін урок сталі сапраўднымі настаўнікамі для школьнікаў».

У снежні 2016 г. у рамках праекта ў радыёэфіры гучалі вершы беларускіх класікаў у выкананні настаўнікаў праекта, а таксама спецыяльных гасцей. Сярод іх гімнастка Меліціна Станюта, футбаліст Віталь Радзівонаў, акцёр тэатра і кіно Павел Харланчук. Асабліва сцю ініцыятывы стала правядзенне спецыяльных урокаў для школьнікаў у незвычайных месцах, сярод якіх Мінскі парк імя Янкі Купалы, Новы замак у Гродне, ратуша ў Магілёве, Віцебскі тэатр «Лялька», «Барысаў-Арэна» і Музей ААТ «Беларуськалій» у Салігорску.

Паводле прэс-службы velcom
Фота прадстаўленае
арганізатарамі імпрэзы

Узнагароду ўручае Вячаслаў Смірноў

Фота Алеся САЧАНКІ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 18

Уздоўж: 3. Сэрца. 7. Арол. 8. Нарада. 10. Імкненне. 11. Барс. 13. Плён. 14. Тры. 15. Мёд. 18. Ружа. 20. Адна. 24. Міленькі. 26. Какаду. 27. Віно. 28. Пажар.

Упоперак: 1. Барабан. 2. Год. 3. Сям'я. 4. Цвет. 5. Снег. 6. Запал. 9. Аконца. 12. Скрыпка. 13. Прымета. 16. Пернік. 17. Прастор. 19. Жонка. 21. Амур. 22. Цела. 23. Якар. 25. Ліс.

Хто ў радасці жыве...

Уздоўж

1. Такая ..., як сабака сякеру з'еў і дзэгцем запіў (прык.). 5. Хто ў радасці жыве, таго ... не бярэ (прык.). 9. Паглыбленае ў зямлю памяшканне для захоўвання прадуктаў, віна. 11. Музыка-драматычны твор. 12. «Унікальная ... – гэта дзірка ад абаранкаў». В. Сяргеячаў. 14. Тое, што і ўсмешка (разм.). 16. Яечкі, якія адкладаюцца рыбамі. 18. Неабрэзаны край дошкі. 20. Тады Юзік ажэніцца, калі сівы ... ацеліцца (прык.). 21. У некаторых краінах зямельная мера. 22. За добрым мужыком трасе ... кумпяком (прык.). 23. Хто людзей весяліць, за таго ўвесць ... стаіць (прык.). 25. Добрая ... склероз: нічога не баліць і кожны дзень навіны (жарт.). 31. «Смех – гэта ...; яно праганяе зіму з чалавечага твару». В. Гюго. 33. Адно карову мае, і тую за ... падымае (прык.). 34. «... двойчы ўжо схадзіла, // Двойчы ім насы чапіла». З верша Якуба Коласа «За дождж». 35. «Няголеная» расліна. 36. ...-трава. «Плаксівая» расліна, якая выкарыстоўваецца ў народнай медыцыне.

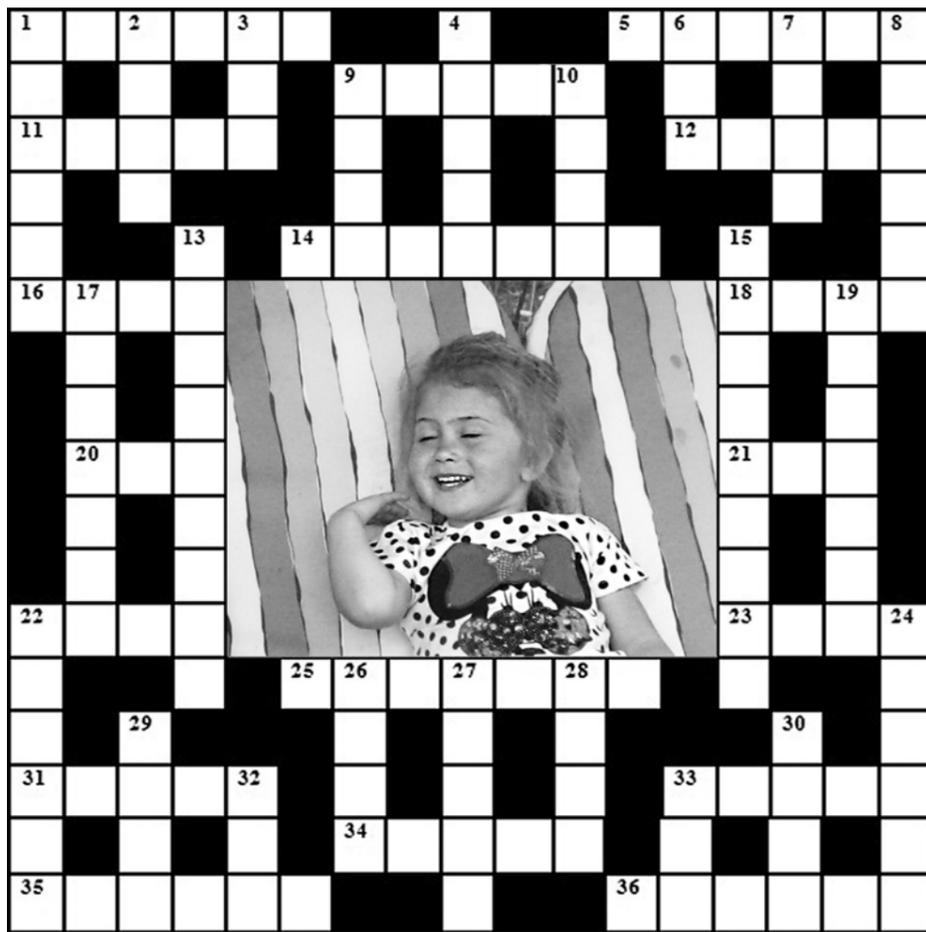
Упоперак

1. Пайшоў у ..., застаўся без сарочки (прык.). 2. Тлушч з насення раслінаў. 3. Калі ... тыгры б'юцца, малпе лепш сядзець на дрэве (кітайская прык.). 4. «... – вышэйшая ступень усмешкі». Стэндаль. 6. За пчолкаю – у ..., за жукам – у гной (прык.). 7. Распад, тленне (састар.). 8. Палявая кветка. 9. ... – лепшыя лекі (прык.). 10. Вельмі тонкі крык. 13. «Усмешка – ... душы». М. Антрым. 15. «..., ..., // Чырвоныя шчочкі. // З-за цябе я, гарманіст, // Недаспала ночкі» (прык.). 17. Пласцінка на музычным інструменце. 19. Смейцеся на ...! (зы-

чэнне). 22. Драпежны пушны звер. 24. Той, хто топчацца без справы. 26. Не ніз, а 27. Каштоўны камень. «А ... мой, ... мілы, // Нашто я жаніўся? // Узяла жонка ўкусіла – // Тры гады ля-

чыўся» (прып.). 28. «Магутны ...». Верш Н. Арсенневай, неафіцыйны гімн беларусаў. 29. Прыкмета чаго-небудзь. 30. І ... вышчараецца, ды не смяецца (прык.). 32. Каманда сабакам на паляванні. 33. Вялікае памяшканне ў тэатры, гасцініцы для чакаання, адпачынку.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАЛЯВАННЕ (заканчэнне артыкула). У сярэднявеччы папулярным было паляванне з сабакамі ці сокаламі. У XV – XVII стст. выкарыстоўвалі сабак-хартоў, якія даганялі і прыпынялі звера, гончых, якія гналі звера з брэхам, выжлаў, якія нюхам адшуквалі птушак і ўзнімалі іх, а потым знаходзілі і прыносілі здабычу, ямнікаў (таксаў), з якімі палявалі на норнага звера. Сакалінае паляванне з «бела-

зорамі» і «балабанами» было выключна прэрагатывай караля і магнатаў. З канца XV – пачатку XVI ст. пашырылася паляванне з агнястрэльнай зброяй (напачатку сярод прадстаўнікоў паноўных класаў, з сярэдзіны XVI ст. – і сярод сялянаў). Да канца XIX ст. карысталіся шомпальнымі стрэльбамі: ручніцамі губчастымі («звярынымі» і «птушынымі»), крамянёвымі («крамзелямі» і «сакалоўкамі»), аднаствольнымі, пазней двухствольнымі дубальтоўкамі («пістонаўкамі»), у канцы XIX – пачатку XX ст. «бярданкай» – стрэльбай з зарадамі патроннага тыпу.

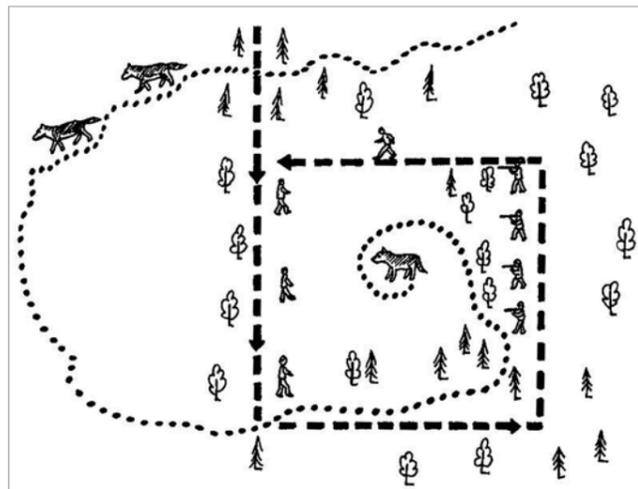
Паляванне з агнястрэльнай зброяй і адсутнасць дзейснага кантролю прывялі да масавага знішчэння многіх відаў жывёлаў, асобныя з якіх з'явіліся канчаткова (тур, зубр, тарпан, расамаха, собаль і інш.). Паляванне насіла характар варварскай забавы прывілеяваных асобаў і стала амаль недаступным для простага люду. Напрыклад, у 1860 г. расійскі цар Аляксандр II і яго світа за 2 дні знішчылі ў Белаежскай пуш-

«Паляванне на зубра», К. Русецкі

чы 28 зуброў, 23 дзікі, 36 касуляў і шмат інш. звяроў. Для загоны звяроў, акрамя егераў і аб'ездчыкаў, было мабілізавана больш за 2 тыс. сялянаў, якія 3 тыдні заганялі звяроў у загарадзь. У час палявання расійскага цара Мікалая II за 2 тыдні забіта 40 зуброў, 53 алені, 26 рысьяў, 36 ланяў, 325 касуляў, 138 дзікоў, 51 ліс і інш. Сучаснае паляванне ў Беларусі істотна адрозніваецца ад старажытнага. Са знішчальнага яно стала адной з формаў рацыянальнага прыродакарыстання. Носіць спартыўна-аматарскі характар і з'яўляецца актыўным адпачынкам, спосабам спазнання навакольнай прыроды;

выпрацоўвае майстэрства, вытрымку, вынаходлівасць; павышае агульную культуру чалавека і ягоную адказнасць перад грамадствам. Паляванне дазваляе толькі членам таварыства паляўнічых і рыбаловаў у паляўнічы сезон па пупцёўках або ліцэнзіях, у вызначаных для палявання паляўнічых угоддзях. У сувязі са змяншэннем у апошнія дзесяцігоддзі колькасці паляўнічых у многіх рэгіёнах павялічыліся папуляцыі ваўкоў, лісаў, дзікоў, баброў, якія часцяком шкодзяць прыватным і фермерскім павор'ям і грамадскім угоддзям, палям, лесу, садам, рэкам, балотам.

Аблага на ваўказ нагонкай